

„Wspieranie rozwoju dziecka poprzez ekspresję plastyczną”

Techniki plastyczne

Opracowanie: Beata Cześniuk

*W każdym dziecku kryją się zdolności, siła wyobraźni i kreatywność,
trzeba je tylko ożywić, rozwijać i wspierać.*

Działalność plastyczna, podobnie jak zabawa, stanowi w wieku przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym potrzebę rozwojową i jest jedną z form aktywności dziecka. Jej szczególne znaczenie polega na tym, że zespala ona ze sobą procesy motoryczne, poznawcze i emocjonalne, przyczyniając się do harmonijnego rozwoju osobowości dziecka. Przez aktywność twórczą dziecko zdobywa coraz większy zasób wiedzy o świecie, odkrywa różne sposoby działania. Poznaje siebie samego – swoje mocne i słabe strony. Samodzielne zdobywanie doświadczeń sprzyja rozwojowi procesów poznawczych i wyobraźni. Zajęcia plastyczne są formą odreagowania napięć, rozwijają twórcze myślenie oraz wyobraźnię. Kształcą pamięć wzrokową, zręczność manualną. Dziecko w sposób naturalny jest twórcą. Metody stymulowania aktywności twórczej polegają na podążaniu za dzieckiem przy jednoczesnym delikatnym kierowaniu i ukazywaniu mu ciekawych treści. Do czynników stymulujących aktywność twórczą zaliczamy: nagradzanie, radość, bezpieczeństwo, zaufanie i aktywność. Czynnikiem hamującym są: karanie, rywalizacja, zagrożenie, sterowanie, kontrola, pasywność. Rodzice i nauczyciele powinni zachęcać dziecko do zabaw ekspresyjnych i sprzyjać różnym formom dziecięcej twórczości: plastycznej, muzycznej, ruchowej, werbalnej. Tradycyjną formą zachęcania dzieci do aktywności jest nagradzanie osiągnięć. Spontaniczna aktywność dziecka i jej wytwory muszą być zauważone przez dorosłego, a wysiłek doceniony. Należy chronić dziecko przed krytyką i ośmieszaniem ze strony innych, zwłaszcza, że krytyka dotyczy rezultatów inwencji dziecka. Szkody, jakie można wyrządzić obojętnością czy lekceważeniem wysiłków dziecka, tłumią wewnętrzną motywację dziecka. Staje się ono niepewne swoich umiejętności i zdolności, jest skrupowane, ostrożne i zależne od innych. Rola nauczyciela sprowadza się do stwarzania atmosfery, która sprzyja ekspresji, pobudza inwencję i twórczą pomysłowość. Dziecko powinno mieć dużo swobody, nauczyciel ma zachęcać, inspirować, podsuwać pomysły, pozwalać na samodzielne poszukiwania, pobudzać ciekawość. Nauczyciel powinien pamiętać, że dzieci energiczne potrzebują przede wszystkim ukierunkowania, wskazania drogi rozwoju, podczas gdy dzieci bierne i zahamowane wymagają zachęty, porady. Chodzi więc o tworzenie atmosfery, która sprzyja ekspresji, pobudza inwencję. Działalność plastyczna wywiera ogromny wpływ

na rozwój dziecka. Dzieci żywe uspokajają się, uczą koncentracji i doprowadzania do końca rozpoczętego zadania. U dzieci nieśmiałych udany efekt pracy przyczynia się do umocnienia poczucia własnej wartości. Ponadto u wszystkich uczniów rozwijają się praktyczne umiejętności i zmysł estetyczny. Ekspresja plastyczna – jest najbardziej powszechną formą ekspresji. Dzieci w wieku poniemowlęcym i przedszkolnym samorzutnie rysują, malują palcami, dłonią, pędzlem. Tworzą w materiałach miękkich, takich jak mokry piasek, plastelina, modelina. Poprzez rysunek i inne prace plastyczne poznajemy naszego wychowanka: jego emocje, rozwój intelektualny, zainteresowania. Planując zajęcia plastyczne należy uwzględnić fakt, że nie mogą one być oderwane od codziennego toku pracy, od tego co się wokół dzieje, od treści programowych. Techniki plastyczne stosowane podczas zajęć muszą być różnorodne, a pomoce do zajęć atrakcyjne, estetyczne, zaś same zajęcia muszą przypominać wspaniałą zabawę. Aby uzyskać dobre wyniki w zaplanowanej dla dziecka działalności plastycznej, należy wybrać odpowiedni sposób wykonania pracy. Decyzja zależy od wieku i sprawności manualnej dziecka, a także od tego, czy będzie to praca samodzielna, pod kierunkiem, czy zespołowa. Należy przewidzieć, ile czasu, potrzebne będzie na wykonanie zadania. Dzieci pracują w różnym tempie i zgodnie z ich możliwościami. Czas potrzebny do wykonywania pracy plastycznej powinien być dostosowany do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka. Przyspieszanie i popędzanie prowadzi do zniechęcenia dziecka. Nie powinno się oceniać prac dzieci, ale wysiłek i zaangażowanie włożone w ich wykonanie.

Techniki plastyczne to całokształt środków i czynności związanych z twórczością plastyczną. Każda technika plastyczna posiada specyficzne właściwości i wymaga od dziecka odpowiednich umiejętności i sprawności. Nazwy technik plastycznych przyjęto od materiałów i narzędzi używanych w pracy.

Wyróżniamy techniki:

- rysunkowo – graficzne,
- malarskie,
- przestrzenne,
- płaskie.

Zaleca się poszerzenie doświadczeń plastyczno - konstrukcyjnych dziecka przez:

- rysowanie patykiem na ziemi, kredą, kredkami, świecą, flamastrem,

- malowanie farbami (plakatówką, akwarelą),
- lepienie z piasku, gliny, plasteliny, modeliny,
- konstruowanie z różnych materiałów przemysłowych oraz tworzyw sztucznych,
- wycinanie, wydzieranie płaskich i przestrzennych form z papieru,
- stemplowanie,
- budowanie z klocków i materiałów naturalnych: piach, śnieg.

TECHNIKI RYSUNKOWE

Rysowanie patykami na piasku lub śniegu

Pozwala na wykonanie prac nie ograniczonych wymiarami papieru. Dziecko rysując patykami usprawnia ruchy ręki i palców, a także pobudza wyobraźnię.

Rysowanie kredką świecową

Jest techniką łatwą i atrakcyjną, bardziej odpowiednią dla dziecka w młodszym wieku przedszkolnym, niż rysowanie kredkami drewnianymi. Technika ta rozwija uzdolnienia rysunkowe dziecka, pozwala na samodzielny dobór koloru tła do narysowanego kredką rysunku, wyzwala radość tworzenia, uczy rozróżniać kolory, pobudza wyobraźnię i fantazję.

Rysowanie kredkami drewnianymi

Jest techniką bardziej odpowiednią w drugiej fazie wieku przedszkolnego, kiedy dziecko przygotowuje się do nauki pisania. W trakcie rysowania takimi kredkami rozmaitych kombinacji linii, konturów dowolnych figur lub przedmiotów i postaci dziecko zdobywa sprawności manualne. Uczy się prawidłowo trzymać kredkę i precyzyjnie się nią posługiwać. W tym celu należy zwracać uwagę, aby dziecko trzymało kredkę w taki sposób w jaki trzyma się narzędzie do pisania. Rysowanie kredkami ołówkowymi wyrabia u dziecka umiejętność precyzyjnego rysowania, przygotowuje do nauki pisania.

Odpowiedni wybór kredek

Najlepsze są kredki grube. Kredki cienkie (choć czasami cienkie kredki są dobrym uzupełnieniem, bo łatwiej nimi pokolorować szczegóły), często powodują jednak, że dziecko za mocno zaciska na nich rączkę. Kolejna cenna cecha kredek to jakość grafitu. Zbyt twardy powoduje, że dziecko mocniej dociska kredkę do papieru by uzyskać bardziej intensywny kolor. To może niekorzystnie wpływać na napięcie mięśni, szybciej też męczy się rączka dziecka. Wiele kredek ma grafity kiepskiej jakości, taki, który po spadnięciu na podłogę łamie się w środku kredki. Kredki świecowe mogą być okrągłe ale raczej bez żadnych papierowych oklein. Ciekawym pomysłem są świecowe kredki w kształcie ostrosłupa prawidłowego, wyglądają jak kolorowe trójkątne klocki. Polecane są jako narzędzie pracy dla małego, dwu - trzyletniego dziecka. Zalety? Wymuszają prawidłowy chwyt (jak się nie złapie - są trzy ścianki), a jednocześnie pozwalają chwycić kredkę całą piąstką, pewnie wygodnie, każda kredka ma też kilka czubków, kilka boków i kilka ścian, co gwarantuje urozmaicenie rysowania. Inne ciekawe kredki to kredki kamyki: mają dobry kształt, wygodnie leżą w małej rączce, są wykonane z naturalnych i bezpiecznych materiałów, świetne dla maluchów.

Rysowanie węglem

Dziecko w wieku przedszkolnym należy zachęcać do rysowania na dużych arkuszach papieru. Technika ta pozwala na prowadzenie linii z całym rozmachem ręki w różnych kierunkach, stwarza możliwość swobodnych ruchów ręki. Do rysowania węglem najlepsze są papiery o powierzchniach nieco szorstkich (pakowe, szare lub białe, można też rysować na gazecie). Przy rysowaniu można uzyskać kreski o różnych walorach od jasnej do czarnej, co tworzy kompozycje pełne nastroju, który silnie oddziałuje na sferę przeżyć emocjonalnych dziecka. Na początku pracy trzeba rysować lekko. Niepotrzebne linie dadzą się łatwo usunąć np. kawałkiem flaneli. Nie pokrywamy całej powierzchni papieru węglem. Czyste plamy są ważnym elementem w kompozycji, dają kontrast. Pracę możemy utrwalić lakierem do włosów.

Rysowanie ołówkiem i gumką

Całą powierzchnię kartki z bloku pokrywamy przy pomocy ołówka. Następnie gumką ścieramy dowolne wzory lub konkretny rysunek na zadany temat.

Rysowanie świecą

Do rysowania można używać świec białych i kolorowych. Potrzebny wzór rysujemy świecą, a następnie całą powierzchnię kartki malujemy farbą w celu wydobycia wzoru. Technika rozwija u dziecka zdolność zapamiętywania rozłożenia elementów na płaszczyźnie oraz umiejętność planowania kompozycji.

TECHNIKI MALARSKIE

Malowanie farbami

Należy do podstawowych technik plastycznych rozwijających malarskie umiejętności dziecka. W początkowym etapie należy przyuczyć dzieci do właściwego posługiwania się pędzlem i farbami. W pierwszej fazie wieku przedszkolnego dziecko maluje na dużych arkuszach papieru. W drugiej fazie dziecko znając już kolory powinno nauczyć się uzyskiwać ich różne odcienie.

Malowanie nitką tzw. technika „czarodziejskiej nitki”.

Przygotowujemy nitki różnej grubości oraz farby w kilku kolorach. Nitkę zanurzamy w farbie, unosimy ją nad kartkę, powoli opuszczamy, tak aby ułożyła się w fantazyjne sploty. Nitka przybiera dowolny kształt. Nakrywamy ją drugą czystą kartką. Pracę przyciskamy ciężkim przedmiotem i powoli wyciągamy nitkę za suchy koniec. Następnie rozdzielamy kartki. Działania te można powtórzyć kilka razy, zanurzając nitki o różnej grubości w farbách o dowolnych kolorach. Technika ta wyzwala ekspresję twórczą, angażuje wyobraźnię. Dzieci okazują przy tej technice swoją spontaniczność, ciekawość, a zarazem radość z powstałego wzoru. Dzieci otwierają się, konsultują z kolegami, porównują swoje fantazyjne wzory.

Malowanie na mokrym papierze technika „mokre w mokrym”

Kartkę z bloku rysunkowego nawilżamy wodą. Na mokrej powierzchni malujemy akwarelami. Kolory powinny się zlewać i łączyć ze sobą, tworząc jednocześnie ciekawe wzory. Obrazek po wyschnięciu ma delikatne barwy i lekko zaznaczone kontury przedmiotów. Technikę tę można wykorzystać przygotowując papier do wycinanek lub jako tło obrazka.

Malowanie pastą do zębów

Kartkę z bloku malujemy farbami plakatowymi na wybrany temat, a następnie pastą do zębów malujemy wyszczególnione elementy. Możemy też na kolorowej kartce malować bezpośrednio pastą do zębów.

Malowanie na gazie

Przygotowujemy kartkę z bloku technicznego. Pokrywamy ją klejem i kładziemy gazę higieniczną. Dokładnie ją dociskamy, starając się uzyskać jak najbardziej gładką powierzchnię. Na tak przygotowanym podłożu malujemy obrazek farbami plakatowymi.

Malowanie cukrem, kawą

Na tackę wysypujemy cukier (najlepiej gruboziarnisty) i kawę. Malujemy obrazek na wybrany temat, a po wyschnięciu poszczególne jego elementy smarujemy klejem i posypujemy cukrem i kawą. Możemy użyć również cynamonu, cukru wanilinowego, przyprawy do pierników. Powstają wówczas nie tylko piękne, ale także pachnące prace.

Malowanie widelcem

Wykorzystujemy do tej techniki farby w tubach. Wyciskamy farbę do miseczki, dodając odrobinę wody, zanurzamy widelec i malujemy nim różne wzory na kartce z bloku technicznego.

„Malowanie” plasteliną

Dany wzór „malujemy” plasteliną, nakładając ją palcami. Plastelina powinna być miękka, aby się dobrze nakładała.

WYDZIERANKI, WYCINANKI

W wydzierance lub wycinance dziecko używa zazwyczaj papieru kolorowego w różnych odcieniach. Można też użyć kolorowych gazet lub bibuły. W wydzierance dziecko kształci zręczność palców. W wycinance uczy się posługiwania nożyczkami i wycinania kształtów okrągłych, ostrych, kanciastych o różnej wielkości. Wydzierankę lub wycinankę dziecko tworzy przez zestawienie i łączenie kilku elementów w jedną całość lub przez wydarcie, wycięcie od razu określonej formy. Technika wydzieranki i wycinanki rozwija uzdolnienia dekoracyjne.

Wycinanki

Rozwijają wyobraźnię, sprawność palców i dłoni, zachęcają do twórczego działania.

Rodzaje wycinanek:

- z papieru kolorowego o jednej barwie,
- z papieru kolorowego o różnych barwach,
- ze starych gazet i czasopism; czarno-białych i kolorowych,
- o kształtach dowolnych,
- o kształtach wybranych figur geometrycznych: jednej lub kilku rodzajów (kwadraty, trójkąty itp.).

Kompozycje z papierowych kół, kwadratów z elementami techniki orgiami

Z kolorowych kartek papieru wycinamy koła lub kwadraty różnej wielkości. Następnie składamy figury na połowę lub po skosie w zależności od rodzaju wykonywanej pracy. Układamy kompozycje ze złożonych elementów i przyklejamy na kartkę. Drobne elementy możemy dorysować mazakami, kredkami lub wyciąć z papieru kolorowego.

FROTTAGE (FROTAŻ) (fr. tarcie, pocieranie)

Do wykonania prac tą techniką wykorzystujemy przedmioty o wyraźnej fakturze np. tapety, papier ścierny, monety, szyby w drzwiach o wypukłych wzorach, firanki, materiały przyrodnicze: korę drzew, liście. Na wybranej powierzchni umieszczamy kartkę papieru

i pocieramy ją ołówkiem, kredką świecową, pastelami. Można tworzyć ciekawe kompozycje umieszczając na podłożu kilka przedmiotów tworzących całość.

COLLAGE (KOLAŻ)

Słowo "kolaż" pochodzi od francuskiego czasownika sklejać. Kolaż jest techniką polegającą na komponowaniu obrazów z różnych materiałów i tworzyw naklejanych na płótnie lub papierze. Niektóre fragmenty kolażu można dorysować lub domalować.

TECHNIKA STEMLOWANIA

Rolę stempla może przybrać warzywo np. ziemniak, burak lub liść czy korek. Bawiąc się w stemplowanie dziecko poznaje różne sposoby ozdabiania płaszczyzny poprzez rozmieszczanie śladów stempla w układzie dowolnym, w określonym rytmie lub przez nakładanie jednych śladów na drugie. Łatwość z jaką dziecko może operować stemplem, wpływa na tempo pracy. Drukowanie stemplem rozwija zmysł konstrukcyjny, pomysłowość i wyobraźnię, kształtuje umiejętności manualne oraz percepcję wzrokową dziecka.

PRACE Z WYKORZYSTANIEM KONTURÓW DŁONI

Obrysowywanie dłoni i jej kolorowanie

Dziecko ołówkiem obrysowuje własną dłoń, następnie koloruje i ozdabia ją według własnego pomysłu. Do dekoracji dłoni można użyć flamastrów, kredek, brokatu, papieru kolorowego. Możemy obrysować dłoń na białym lub kolorowym papierze, wyciąć i tworzyć dowolne kompozycje. Możemy malować dłonie dzieci i odbijać na papierze.

PRACE Z WYKORZYSTANIEM ELEMENTÓW NIETYPOWYCH

Prace z użyciem płatków kosmetycznych

Białą kartkę pokrywamy farbą plakatową lub wykorzystujemy kolorowe kartki. Przygotowujemy płatki kosmetyczne. Następnie układamy z nich kompozycję i przyklejamy. Mazakiem dorysowujemy dowolne elementy

Malowanie patyczkami kosmetycznymi

Na przygotowanym na kartce szkicu lub konturze, za pomocą patyczka kosmetycznego stemplujemy obraz. Na kolorowej kartce dobrze wygląda obraz wykonany białą farbą, na białej kartce można używać wszystkich barw.

Barwienie rurką do napojów

Mocno rozcieńczone dowolne farby wodne lub tusze opuszczamy dużymi kroplami na papier i za pomocą plastikowej rurki do napojów rozdmuchujemy je w różne strony (dmuchamy dość mocno). W zależności od kierunku rozdmuchiwania otrzymamy różnej grubości „niteczki”.

Wypełnianie powierzchni materiałem przyrodniczym

Przygotowujemy kartki z narysowanymi dowolnymi konturami lub gotowe szablony. Pokrywamy ich powierzchnię klejem, a następnie wypełniamy nasionami słonecznikiem, pestkami dyni itp. lub kaszą np. kaszą gryczaną, jęczmienną, płatkami owsianymi, ryżem. Doskonałym materiałem przyrodniczym wykorzystywanym w pracach plastycznych są suszone liście, z których tworzymy dowolne kompozycje.

Prace z wykorzystaniem drewnianych wiór z ołówków i kredek

Wykorzystujemy cienkie wióry, które powstają podczas ostrzenia drewnianych ołówków i kredek. Drewnianymi wiórkami możemy pokrywać wycięte szablony o dowolnych kształtach.

Ruchomy Piasek KINETIC SAND

Nigdy się nie rozsypuje, dzięki czemu idealnie nadaje się do zabawy w domu, przedszkolu czy gabinecie terapii zajęciowej. Zabawa z KINETIC SAND jest bardzo przyjemna, piasek łatwo poddaje się modelowaniu do tego jego ciągły ruch działa bardzo relaksująco. KINETIC SAND to również bardzo dobre narzędzie terapeutyczne, które może być stosowane w terapii SI, przy nadwrażliwości dotykowej, przy wzmocnieniu pracy rączki. KINETIC SAND nigdy nie zasycha, jest bezpieczny (w 98% składa się z czystego piasku,

2% to opatentowany polimer wiążący masę). Nieodpowiedni dla dzieci w wieku poniżej 3 lat ze względu na ryzyko zadławienia.

SHAPE It (**Piaskolina**)

Piaskowa masa do modelowania - w dotyku przypomina bardzo drobny, mokry piasek. Jest bardzo podatna na modelowanie i umożliwia zapoznanie dziecka z wieloma technikami łącznie z rzeźbą. Magia SHAPE It polega na tym, że można się nią bawić jak zwykłym piaskiem przy pomocy foremek lub można ją utwardzić wypiekając w piekarniku - wtedy swoim wyglądem i twardością przypomina piaskowiec. Rzeźbienie w utwardzonym SHAPE It jest bardzo łatwe i nie wymaga ostrych dłut. Można pomalować je farbami czy flamastrami. SHAPE It to nieskończone możliwości zabawy z lepieniem i modelowaniem, które wpływają na rozwój motoryki małej, rozwijają zdolności manualne, pobudzają wyobraźnię. Nie utwardzona w piekarniku masa SHAPE It nigdy nie wysycha, można z niej tworzyć w nieskończoność, jest bezpieczna dla dzieci. Występuje w wielu żywych kolorach pobudzających wyobraźnię dziecka. Idealna do zabawy w domu, przedszkolu, szkole czy w gabinetach terapii zajęciowej.

Opracowano na podstawie:

- Burnford H. , Wright N. Harrisom P. „Każde dziecko to potrafi – Sto pomysłów na sztukę” Warszawa 1996, Delta.
- Ciebień B., Maliszewska A. Zwykłe i niezwykle techniki plastyczne w: „Życie Szkoły”, nr 4, 2006.
- Cybulska - Piskorek J. – Twórczość plastyczna dziecka w wieku przedszkolnym”, Warszawa, 1976, WSiP.
- Gloton R. Clero C. „Twórcza aktywność dziecka”, Warszawa 1985, WSiP.
- Goriszowski W. Kowolik P.- „Z metodyki i metodologii wychowania plastycznego” Katowice 1990, Uniwersytet Śląski.
- Jabłońska A. „Zabawy plastyczne” Warszawa 1997, Świat Książki.
- Marciniak T. „Problemy wychowania plastycznego”, Warszawa 1976, Nasza Księgarnia.
- Markowski P. – „Dekoracje stałe i okolicznościowe w szkole” Warszawa 1980, WSiP.
- Michalski U, Michalski T. „Artysta w przedszkolu i szkole. Techniki plastyczne dla dzieci”. Wydawnictwo Jedność 2014.
- Michejda – Kowalski K. „O dziecięcej wyobraźni plastycznej”, Warszawa 1987, WSiP.
- Misiurska A. „Kalendarz plastyczny w przedszkolu” Warszawa 1993, WSiP
- Pełzowski A. „Plastyka w klasach I-II szkoły podstawowej” Warszawa 1986, WSiP.
- Popek S. „Twórczość artystyczna w wychowaniu dzieci i młodzieży”, Warszawa 1985, WSiP.
- Trojanowska A. „Dziecko i plastyka”, Warszawa 1988, WSiP.
- Tyszkowa M. Żurkowski B. Wartości w świecie dziecka i sztuki dla dziecka” Warszawa-Poznań 1984, PWN.
- Zborowski J. „Rozwijanie aktywności twórczej dzieci” Warszawa 1986, WSiP.